

FRÁSÖGN

af 147. þingi Alþjóðáþingmannasambandsins (IPU) og tengdum fundum í Lúanda, Angóla, 23.–27. október 2023.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefndar IPU sóttu fundinn Hildur Sverrisdóttir formaður og Þórunn Sveinbjarnardóttir varaformaður auk Örnú Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar. Helstu mál á dagskrá voru ályktun um munaðarleysingjahæli og eftirlitshlutverk þjóðþinga, leiðir til að stuðla að auknu gagnsæi og bærátunni gegn spillingu og þátttöku borgara við að endurreisa traust á stofnunum og efla frið. Einnig fóru fram pallborðsumræður um gervigreind og félagsleg og mannúðarleg áhrif ómannaðra vopna. Jafnframt fór fram almenn umræða um það hvernig þjóðþing geta stuðlað að friði, réttlæti og öflugum stofnunum með áherslu á heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna.

Um 1150 þátttakendur sóttu þingið frá 128 aðildarríkjum IPU, þar af 622 þingmenn (227 þingkonur, eða 36,5%) og 51 þingforseti. Einnig var mæld þátttaka ungra þingmanna (yngri en 45 ára) og voru þeir 31% þátttakenda. Duarte Pacheco, fráfarandi forseti IPU, lagði í opnunarræðu sinni áherslu á mikilvægi lýðræðislegra og skilvirkra stofnana því án þeirra væri ómögulegt að berjast gegn t.d. fátækt, ójöfnuði og loftslagsbreytingum.

Tólflús-hópurinn, sem er samstarfsvettvangur vestrænna lýðræðisríkja, hittist að venju flesta morgna meðan á þinginu stóð. Á þeim fundum var farið yfir helstu mál þingsins og afstaða sendinefnda samræmd eins og hægt var, auk þess sem valdir voru fulltrúar hópsins í embætti og störf á vegum IPU. Fulltrúar hópsins í stýrihópum og framkvæmdastjórn IPU kynntu helstu niðurstöður síðustu funda stjórnarinnar og fundar stjórnarnefndar. Hópur norrænna þingmanna hittist jafnframt í tengslum við þingið í vinnuhádegisverði 24. október, en Svíþjóð fer með formennsku í norræna hópnum árið 2023.

Enn fremur var haldinn kvennafundur 23. október þar sem m.a. var rætt um kynjamisrétti og ofbeldi gegn konum. Sérstök nefnd um mannréttindi þingmanna gegnir veigamiklu hlutverki innan IPU og gefur hún út viðamikla skýrslu fyrir hvert þing. Á grundvelli skýrslunnar samþykkir ráð IPU fjölmargar ályktanir um brot á mannréttindum þingmanna. Nefndin vinnur mikið starf á milli þinga þar sem hún fer yfir mál þingmanna sem mannréttindi hafa verið brotin á, hvort sem um er að ræða fangelsanir, hótanir, barsmíðar, mannshvörf eða dauðsföll. Nefndin skoðaði mál um meint mannréttindabrot gegn 39 þingmönnum í 14 löndum, þar á meðal í Austur-Kongó, Mjanmar, Pakistan, Súdan og Simbabwe.

Tvær tillögur að neyðarályktun voru lagðar fram til atkvæðagreiðslu og beindu þær báðar sjónum sínum á neyðarástandinu á Gaza. Aðeins er hægt að taka fyrir eitt mál utan dagskrár á hverju þingi samkvæmt reglum IPU. Kosning fór fram um hvor tillagan yrði fyrir valinu og náði hvorug 2/3 hluta atkvæða sem er skilyrði fyrir því að efni sé sett á dagskrá samkvæmt starfsreglum IPU. Gætti mikillar óánægju meðal þingmanna með niðurstöðuna og var tekin ákvörðun um að kalla eftir tillögum að breytingum á starfsreglum IPU fyrir næsta þing sambandsins, svo koma megi í veg fyrir að engin neyðarályktun verði til umræðu á þingum IPU í framtíðinni.

Almenn umræða fór fram um pólitískt, efnahagslegt og félagslegt ástand í heiminum og var sjónum beint að 16. heimsmarkmiði Sameinuðu þjóðanna um aðgerðir þjóðþinga til að stuðla að friði, réttlæti og öflugum stofnunum. Rætt var um aðgerðir til að efla traust milli fólks og stjórnkerfa og gera opinberar stofnanir skilvirkari og ábyrgari. Þá var fjallað um það hvernig undirbúa mætti þjóðþing betur til að takast á við margvíslegar áskoranir í tengslum við geópólitískar, efnahagslegar og umhverfislegar krísur í heiminum. Við lok almennrar umræðu samþykkti þingið Lúanda-yfirlýsingu þar sem helstu áhersluatriði umræðunnar voru dregin saman.

Hildur Sverrisdóttir tók þátt í umræðunum og sagði m.a. að þrátt fyrir að Ísland væri í fyrsta sæti, fjórtánda árið í röð, yfir friðsælustu ríki heims þá væri mikilvægt að hafa í huga að sá

friður sem Ísland byggir við væri varinn af kerfi alþjóðalaga og alþjóðastofnana auk þess sem við nytum verndar bandamanna okkar sem hafa skuldbundið sig til að verja landið ef til ófriðar kemur. Þá sagði hún að hnattrænar áskoranir varðandi frið á 21. öldinni virtust margfaldast, ekki aðeins í fjölda heldur einnig í alvarleika. Það sé því afar mikilvægt að alþjóðakerfið geti sýnt að það standist prófaun sína án þess að sundrast. Að lokum sagði hún það valda sér áhyggjum að þingið hefði ekki komið sér saman um skilaboð varðandi þá hræðilegu atburði sem ættu sér nú stað í heiminum. Það væri hlutverk þingmanna að finna leiðir til að berjast fyrir friði og nauðsynlegt að hugleiða hvernig aðgerðir okkar nú líta út eftir nokkra áratugi.

Þórunn Sveinbjarnardóttir tók einnig þátt í umræðunum og sagði brýnt að þingmenn stuðluðu að friðsamlegum samfélögum án aðgreiningar fyrir sjálfbæra þróun, sem veittu öllum aðgang að réttlátri málsmeðferð og byggðu upp skilvirkar, ábyrgar stofnanir án aðgreiningar á öllum stigum samfélagsins. Hún lagði áherslu á að þessum markmiðum yrði ekki náð án fullrar lýðræðislegrar þátttöku kvenna á öllum stigum samfélagsins og á löggjafarþingum. Ríki heims næðu ekki að nýta möguleika sína til fulls nema þátttaka kvenna í opinberu lífi og stjórnmálum yrði leyfð. Þá þarfnadist vinnumarkaðurinn kvenna jafn mikið og karla. Enn fremur áréttaði Þórunn mikilvægi ályktunar öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna nr. 1325 um konur, frið og öryggi og vakti athygli á skelfilegum aðstæðum palestínsku þjóðarinnar og hryðjuverkaárásunum í Ísrael. Hún sagði konur hafa mikilvægu hlutverki að gegna til að koma í veg fyrir átök og stuðla að friði. Að lokum sagði Þórunn frá kvennaverkfallinu sem fór fram 24. október á Íslandi, þar sem 100 þúsund konur sýndu mátt sinn og samstöðu og kröfðust tekjujafnréttis og mótmæltu ofbeldi gegn konum.

Í fastanefndum var fjallað um fyrir fram ákveðin mál og ályktanir afgreiddar. Í 1. nefnd, um frið og öryggismál, fór fram umræða um hlutverk þjóðþinga við að stuðla að menningu gagnsæis, gegn spillingu, og þátttöku borgara við að endurreisa traust á stofnunum og efla frið. Þá hélt nefndin pallborðsumræður um gervigreind og félagsleg og mannúðarleg áhrif ómannaðra vopna. Í 2. nefnd, um sjálfbæra þróun, fór fram umræða um samstarf um aðgerðir í loftslagsmálum og hvernig stuðla megi að bættu aðgengi að grænni orku og tryggja nýsköpun, ábyrgð og eigið fé. Ályktun um efnið verður lögð fyrir nefndina á næsta fundi hennar í mars 2024. Einnig var rætt um samstarf í loftslagsaðgerðum og hvernig tryggja mætti fæðuöryggi á heimsvísu. Þar var fjallað um ýmsar leiðir til að umbreyta landbúnaðarkerfum til að gera þau sjálfbærari og viðnámsþolnari, sem og leiðir til að stuðla að ódýrari, næringarríkum mat fyrir alla.

Í 3. nefnd, um lýðræði og mannréttindi, var samþykkt ályktun um mansal á munaðarleysingjum og hlutverk þjóðþinga við að draga úr skaða. Við afgreiðslu ályktunarinnar tók nefndin til skoðunar 194 breytingartillögur. Þá var tekin ákvörðun um að næsta umræðuefni nefndarinnar yrði áhrif gervigreindar á lýðræðið, mannréttindi og réttarríkið. Nefnd um málefni Sameinuðu þjóðanna ræddi m.a. um hlutverk þjóðþinga við að hafa eftirlit með ríkisstjórnun, lagasetningu varðandi innleiðingu heimsmarkmiðanna og umbætur í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna (UNSC).

Þá fundaði starfshópur IPU um friðsamlega lausn stríðsins í Úkraínu með háttsettum sendinefndum þingmanna bæði frá Rússlandi og Úkraínu, hvorri í sínu lagi, með það fyrir augum að halda diplómátskum leiðum þingsins opnum fyrir friðaruppbyggingu í framtíðinni. Enn fremur var tilkynnt um handhafa *Cremer-Passy viðurkenningarinnar* fyrir árið 2023 og var það Samuelu Penitala Teo, forseti þings Túvalú, sem hlaut hana fyrir framúrskarandi árangur sinn í loftslagsaðgerðum. Hann hefur m.a. stuðst við loftslagsherferð IPU, *Parliaments for the Planet*, sem hleypt var af stökkunum fyrr á árinu.

Ráð IPU kom tvisvar saman á þinginu og afgreiddi fjölda mála. Aðildarríki IPU eru nú 180 talsins. Rætt var um fjárhagsáætlun IPU og var yfirlit yfir skipulagða fundi fram undan kynnt. Þá var Tulia Ackson þingforseti Tansaníu kosin nýr forseti IPU til næstu þriggja ára. Næsta þing IPU verður haldið í Genf 23.–27. mars 2024. Frekari upplýsingar má nálgast á nefndasíði og á vefsvæðinu <http://www.ipu.org/>.

